КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
Кафедра східної і слов'янської філології

Курсова робота з арабської
філології на тему:

ДІАЛЕКТИ АРАБСЬКОЇ МОВИ НА ТЕРИТОРІЇ ІНШИХ ДЕРЖАВ

Студента групи Ар16-21
факультету східної і слов'янської філології денної форми навчання
Освітньої програми: Арабська мова і література та переклад, друга східна мова, західноєвропейська мова
Спеціальності 035 Філологія
Спеціалізації 035.060 Східні мови та літератури
(переклад включно), перша – арабська
Князєва Альберта Ігоревича

Науковий керівник:
Кононенко В.Г.
Національна шкала
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП …… 3

РОЗДІЛ 1. ГЕНЕЗА І РОЗВИТОК ДІАЛЕКТІВ АРАБСЬКОЇ МОВИ…… 5

1.1. Походження та еволюція арабської мови……..... 5

1.2. Сутність і класифікація арабських діалектів…… 10

Висновки до розділу 1…… 16

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІАЛЕКТІВ АРАБСЬКОЇ МОВИ В РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ……..... **17**

2.1. Характерні риси східної групи діалектів арабської мови ……. 17

2.2.Специфіка західної групи діалектів арабської мови ……. 23

2.3. Сучасний стан та особливості використання діалектів арабської мови в різних країнах ……. 29

Висновки до розділу 2…… 32

ВИСНОВКИ ……. 33

АНОТАЦІЯ …… 35

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ……. 36

ВСТУП

Актуальність теми. Впродовж історії людства мова завжди відображала культурні, соціальні та історичні аспекти суспільства. Арабська мова викликає науковий і практичний як одна з найбільш розповсюджених у світі. Вивчення арабських діалектів у різних державах допомагає зберегти унікальні мовні характеристики та сприяє розумінню культурного розмаїття в арабському світі та його діаспорі. Розуміння цих діалектів може покращити спілкування, інтеграцію та формування політики, сприяючи кращим відносинам між арабомовними громадами та широким суспільством.

Вибір теми зумовлено відсутністю достатньої кількості інформації у відкритих джерелах про діалекти арабської мови, тоді як їхнє дослідження і визначення специфічних ознак, може покращити ділові відносини, торгівлю та дипломатію, сприяючи кращому спілкуванню та взаєморозумінню.

У роботі буде розглянуто різноманітні діалекти арабської мови, які використовуються в різних країнах, а також їхні особливості та взаємозв'язок з історією, культурою та суспільством. Вивчення діалектів арабської мови на території інших держав відкриває широкі можливості для розуміння різноманітності та складності арабської мовної спільноти та допомагає поглибити нашу здатність спілкуватися та сприймати різноманіття мовних форм.

Метою курсової роботи є визначення специфіки діалектів арабської мови, які використовуються на територіях інших держав арабського світу.

Для досягнення поставленої мети у роботі передбачено вирішення наступних **завдань**:

- з’ясувати особливості походження та еволюції арабської мови;
- розкрити зміст і констатувати класифікаційні ознаки арабських діалектів;
- визначити характерні риси східної групи діалектів арабської мови;
- визначити специфіку західної групи діалектів арабської мови;
- дослідити сучасний стан та особливості використання діалектів арабської

мови в різних країнах.

Об'єктом дослідження є особливості діалектів арабської мови, етнолінгвістичний контекст та взаємозв'язок з культурою та суспільством кожного конкретного регіону

Предметом дослідження є діалекти арабської мови на території інших держав.

У роботі застосовувались методи аналізу і синтезу в процесі визначення специфіки діалектів арабської мови, монографічний метод і метод логічного узагальнення для дослідження сучасного стану й особливостей використання діалектів арабської мови.

Інформаційною базою слугували наукові праці зарубіжних і вітчизняних дослідників, а також лінгвістичні онлайн-ресурси і платформи, присвячені арабській мові.

Науковою новизною є поглиблення теоретичних знань про унікальні мовні характеристики, що сприяє розумінню культурного розмаїття в арабському світі та його діаспорі.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що розуміння специфіки арабських діалектів може покращити спілкування, інтеграцію та формування політики, сприяючи кращим відносинам між арабомовними громадами та широким суспільством.

РОЗДІЛ 1

ГЕНЕЗА І РОЗВИТОК ДІАЛЕКТІВ АРАБСЬКОЇ МОВИ

1.1. Походження та еволюція арабської мови

Арабська мова має багату історію і відіграє значну роль у різних регіонах світу. Як відомо, арабська мова є однією з семітських мов, що належить до сім'ї афро-азіатських мов. Семітські мови мають своє походження в давніх народів Сходу, таких як араби, євреї, асирійці, арамеї та інші, які мешкали в Межричітті, Месопотамії.

Характерними рисами семітських мов є сполучення сприйнятливості для консонантів (абдомінальної фонології) та використання кореневої морфології. У арабській мові ці риси проявляються у ряді специфічних особливостей, таких як важливість коренів слів, використання системи коренів та шаблонів для словотворення, а також різноманіття форм дієслів і додаткових префіксів та суфіксів для вираження значень. (CJ Robin, 2010, с.65)

Таким чином, арабська мова, як член семітської мовної групи, має спільні риси з іншими мовами цієї сім'ї, що дозволяє зрозуміти її спільні особливості та історичний контекст.

Виходячи з цього, стає зрозуміло, що арабська мова виникла на основі стародавніх семітських мов чи певних діалектів, які були поширені серед давніх народів Близького Сходу. Ці діалекти, включаючи давньосирійську, давньоарабську, давньоєврейську та інші, належали до семітської мовної сім'ї. Серед них давньоарабський відіграв особливу роль у формуванні арабської мови.

Вважається багатьма істориками, що арабська мова виникла в VII-V століттях до нашої ери в Аравії. На думку дослідників, її первісною формою була мова арабів-бедуїнів, які мешкали у пустелях Аравійського півострова. Протягом зазначеного періоду арабська мова перебувала на етапі формування і розвитку і мала значний

вплив на формування культури та історії Близького Сходу. Арабська мова того періоду існувала в основному у формі усного мовлення, оскільки писемність ще не була розповсюдженою. (CJ Robin, 2010, с.87).

Хоча ранні прояви арабської мови відносяться до VIII століття до нашої ери, мова зазнала значного розвитку між III і VI століттями нашої ери. У цей період до листів додавали допоміжні знаки, щоб уникнути двозначності при читанні текстів. Арабський алфавіт був адаптований з північно-семітського письма, яке, ймовірно, походить від набатейського алфавіту, щоб відповідати звуковій системі арабської мови. Отже, за декілька століть арабська мова започаткувала писемність і мала алфавіт.

В цілому, писемність арабської мови того часу, відрізнялась від писемності сьогодення. Нижче представлено рис.1.1, що дає змогу порівняти давню писемність арабської мови.

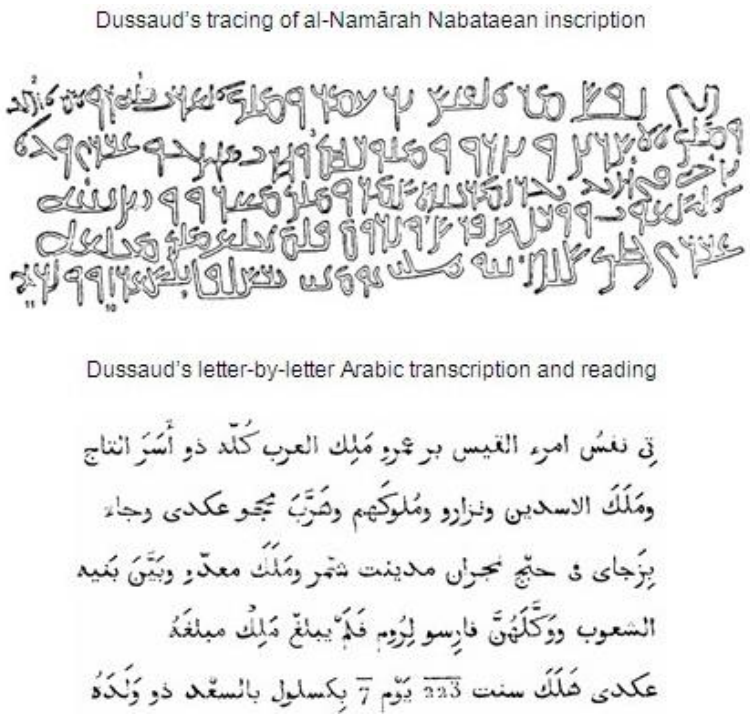

Рис. 1.1. Порівняння сучасного арабського письма і стародавнє письмо у стилі «Намара»

Джерело: В. А. Звегінців,1958, с.84.

Зверху цього рисунка зображено напис, який не дуже і схожий на арабський, але це є те саме початкове письмо в арабській мові, в якому слова писались по іншому, а крапок над літерами не було взагалі. Але, якщо більш детально розглядати цей старий арабський напис, то можливо впізнати деякі літери, а може й слова, для чого потрібно порівнювати цю писемність з цим же самим текстом, але написаним вже сучасною арабською мовою.

Аналіз тексту дозволив з'ясувати, що це називається "**«نقش النمارة»** «naqš an-Namārah» - «Напис Намара» . Це епітафія померлого арабського короля Лахмідів, Імру аль-Кайса ібн Амра, і точно датована 328 роком до н.е. (В. А. Звегінців,1958, с.51). Стосовно напису Намара, то відомо, що перші наміти і прочитання Намарської інкрустації були опубліковані на початку XX століття Рене Дюссо. Згідно з його читанням, текст починається з інформації для читача, що ця інкрустація є пам'ятником поховання правителя, потім він його представляє та перераховує його досягнення, і, нарешті, оголошує дату його смерті. Багато інших вчених перечитали та проаналізували мову напису протягом останнього століття, але, незважаючи на їхні незначні відмінності, вони всі погодилися з центральною точкою зору Дюссо, що камінь Намара був пам'ятником поховання короля Імру аль-Кайса. (Звегінців, 1958, с.78).

Щодо фонетичної системи, то вона була менш складною порівняно з сучасною арабською, і деякі звуки мали відмінну вимову. Але, більшістю мовознавців вважається,що знаючи арабську літературну мову,чи один з діалектів країн Перської Затоки – було б можливо порозумітись з арабом тих часів. Авжеж, зі знанням діалекту, це було б дуже легким, тому що нам усім відомо про різну вимову звуків у різних арабських народів.

Можливо прослідити вимову бедуїнів того часу, в порівнянні з більш сучасною арабською мовою, проте ця вимова використовується в певних регіонах Аравії, навіть сьогодні (табл. 1.1). Вимова бедуїнів представлена у лівому стовпці, а більш сучасна літературна мова – у правому. Зрозуміло, що в мові того часу та сучасному діалекті Аравійської Арабської мови, літера «каф - ق» замінюється

літерою «га -ه».

Таблиця 1.1

Порівняння вимови бедуїнів та літературної

Вимова Бедуїнів	Вимова літературна
هلا الولد وين الهلام	قال الوَلَد وين الكلام

Джерело: В. А. Звегінців,1958, с.84.

Разом з тим, ми не можемо сказати, що арабська мова того періоду почала впливати на інші мови через торгівлю та культурний обмін, але ще не була стандартизованою. Відсутність стандартизації приводила до великої різноманітності діалектичних варіантів та індивідуальних відмінностей в різних регіонах Аравії (наприклад, наявність певних слів у територіях пустелі, або прибережних зонах чи гірських. Але, навіть цей момент неможливо розглядати як процес зародження діалектів, які ми маємо сьогодні. Для цього просто необхідно вже підкреслити той факт, що більшість арабських країн – це країни мусульманського світу. Та й Іслам прийшов до інших країн саме с земель Аравії, зародившись там у 610 році нашої ери. Саме завдяки Ісламу, легко з’являється розуміння,що арабська мова стала більш розвиненою,а прикладом цього ми можемо вважати Коран, бо саме в Корані зафіксована Арабська мова 600-700х років нашої ери. (Eugene Rogan.2009.c.72).

Відкривши Коран арабською мовою, можна побачити там сучасну писемність: літери більш згруповані, кожна має своє місце і унікальним бонусом ми можемо вважати появу крапок над літерами (рис. 1.2).

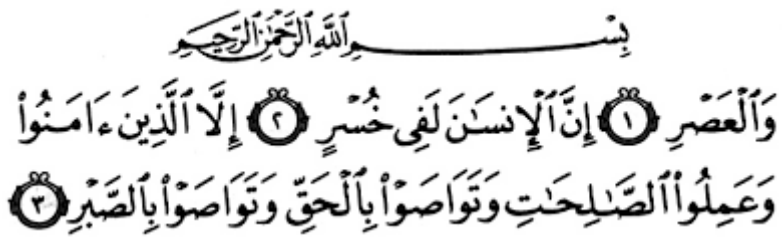

Рис. 1.2. Приклад сучасного арабського письма

Джерело: В. А. Звегінців,1958, с.84.

З рис. 1.2 зрозуміло, що ця письменність є дуже близькою до сучасної арабської мови, а якщо відкрити новини арабською, то майже у 80% слова будуть

ідентичні (тобто, слова того часу є ще актуальними по сьогодення). Прикладом цього може бути відоме у світі агентство новин «Аль-джазіра».

Арабська мова унікальна тим, що вона складається з кількох різновидів або діалектів, які не завжди є зрозумілими один одному. Після завоювання арабами нових земель, покорені народи приймали Іслам, вивчали арабську мову, та й в цілому, ці землі ставали частиною арабського халіфату. А арабська мова була мовою «номер один», через те що вона була державною, а також і мовою офіційної релігії. Аналізуючи знання з Історії Сходу, ми дізнаємося про існування Халіфату Праведних Халіфів (632–661 рр.). Це був перший халіфат, який був створений після смерті пророка Мухаммада. (Paul Aarts, Carolien Roelants. 2015,с.15-37). Він охоплював період управління перших чотирьох праведних халіфів: Абу Бакр, Умара Ібн Аль-Хаттаба, Усмана Ібн Аффана та Алі Ібн Абу Таліба. Цей халіфат був періодом розквіту та розширення ісламу, коли військові походи арабських мусульман призвели до завоювання значної частини Близького Сходу, Північної Африки та Перської долини (рис. 1.3).

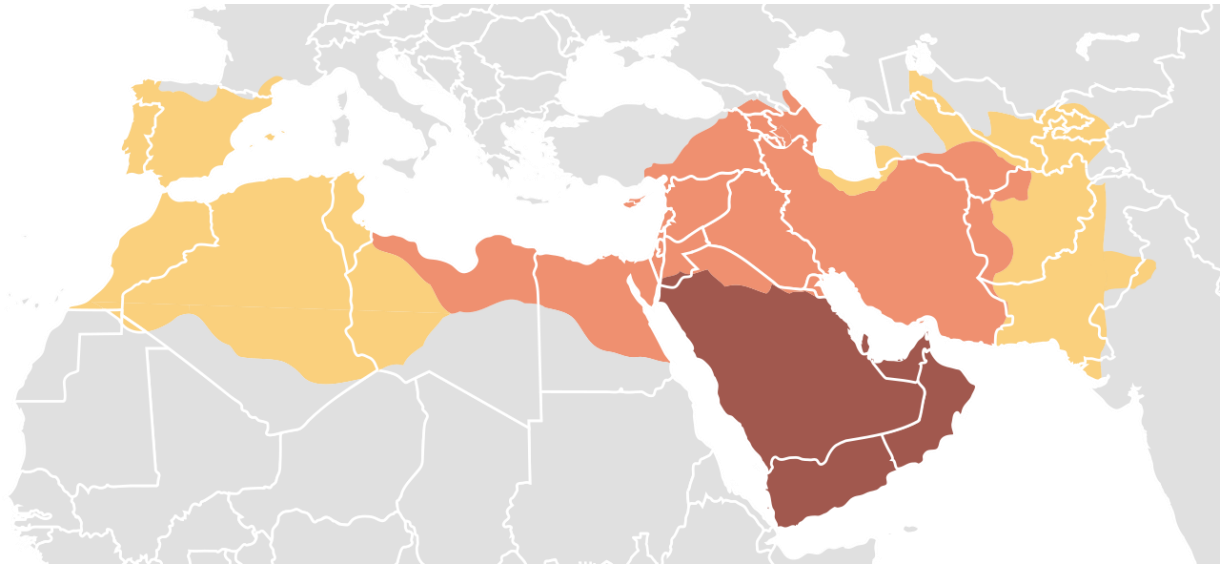

Рис. 1.3. Території країн, які входили до складу халіфатів

Джерело: Мапа згенерована за допомогою штучного інтелекту «Midjourney».

Отже, тридцять років – час існування Халіфату праведних халіфів – розглядається як час зародження діалектів арабської мови. Як можна побачити на мапі, арабська мови прийшла зовсім до інших народів. Таких як Перси, чи Амазіги

(Бербери). Ці народи мали свої певні мови, в деяких арабська мова змогла асимілювати рідну мову тих народів, але не у випадку з персами. (Paul Aarts, Carolien Roelants, 2015, с.41).

Залишається питання, як виникли ці діалекти, якщо арабська мова асимілювала інші мови, які використовувались на нових землях, як головні? Це легко пояснити на прикладі країн Магрибу (Туніс, Алжир, Марокко, Лівія). Вище згадується така народність, як Амазіги (Бербери). Берберські мови і сьогодні використовуються на півдні Тунісу, Алжиру, Марокко. Коли на ті дальні від Аравії землі прийшли араби і принесли арабську мову – було очікувано, що арабська мова в тому регіоні не буде такою ж самою, як і в самій Аравії. Бо діалект – це «мова вулиць», в ньому відсутня звична граматика літературної мови, там існує купа різних слів, які через певні обставини знайшли, своє місце в лексиконі «нових арабів». (Philip Potter, 2009, с.54).

На сьогодні можна з упевненістю сказати, що арабська мова вплинула на багато інших мов, причому не тільки на мови мусульманських культур і країн, завойованих мусульманами. Деякі з мов, які зазнали найбільшого впливу, включають перську, турецьку, гінді, індонезійську, іспанську та французьку. Крім того, в англійській мові є багато запозичених слів арабського походження, таких як «алгебра», «кава», «журнал» і «цукор». Арабське письмо пишеться справа наліво і є другою за поширеністю системою письма у світі, а арабська каліграфія вважається в арабів основним видом мистецтва.

1.2. Сутність і класифікація арабських діалектів

Діале́кт (від грец. διάλεκτος – розмова, говір, наріччя) – різновид певної мови, що в поєднанні з її літературною версією зображує у собі національну мову. Це є звичайним способом спілкування між особами однієї територіальної чи соціальної групи. (Philip Potter, 2009, с.54).

Виникнення арабських діалектів можна простежити від ранніх арабомовних народів та їхніх міжрасових шлюбів з корінними народами Аравійського півострова

та прилеглих територій. Це розширення обумовило розвиток різноманітних діалектів під впливом місцевих мов на цих нових територіях.

На еволюцію арабських діалектів вплинуло декілька факторів, у тому числі міграція арабомовних народів, міжрасові шлюби та прийняття арабського письма іншими мовами. Багата історія арабської мови та її широкий вплив призвели до того, що багато арабських слів запозичили неспорідненим мовам, таким як англійська, іспанська та французька. Проте,пропонується з'ясувати поняття діалекту ,та його терміну. (Енциклопедія сучасної України: діалект).

Діалекти можна поділити на територіальні і соціальні.

Територіальні діалекти мають свої фонетичні, словотвірні, лексичні системи. Ці діалекти поділяються на наріччя чи говори, за рахунок чого, у вчених є можливість порівнювати їх, поєднувати у певні групи чи навпаки. В одних мовах територіальні різновидності мовлення є невеликими, тому носії, які спілкуються своїми діалектами – без проблем можуть порозумітись між собою. Наприклад, англомовні країни, як США та Британія. Проте,в інших мовах ситуація буває дуже складна. Наприклад, арабська мова. Так, що дуже часто араби з країн Перської затоки не розуміють арабів з Королівства Марокко – взагалі.

Соціальні діалекти – різновидності національної мови, які наявні у соціумі, тобто, у певних групах населення. Іншими словами, мова про «жаргон» або «сленг». Проте ці діалекти не мають територіальної проблеми, тому що в більшості випадків вони поділяються саме на професійні. Це значить, що вони притаманні певним професіям, а інколи і релігійним групам. Тобто, це слова, які прийшли до мови через їх використання у певних професіях, або їх, взагалі, можна почути тільки від людей, в чиїх професіях вони використовуються. (Енциклопедія сучасної України: діалект).

Приклади соціального діалекту представлено в табл. 1.2

Таблиця 1.2

Приклади соціального діалекту

Переклад	Соціальний діалект
Дуло танку	كاتربيلر دبابة

Апеляційний суд	محكمة الاستئناف
Навідник (артилерія)	مدفعي

Джерело: сформовано автором

Різноманіття діалектів арабської мови обумовило їх поділ за територіальним критерієм. Відповідно, діалекти арабського сходу узагальнено у Машрикську групу, а діалекти арабського заходу – у Магрибську групу.

Машрикська група – це група діалектів, яка використовується арабами в Азії, а Магрибська група діалектів – група діалектів, яка використовується арабами країн Магрибу та країнами Європи,які входять до Середземного моря.

Під час праці з дослідженнями Ньольдеке, Агатангел Юхимович Кримський дуже доречно підкреслю: «Таким чином, виходить, що в західну групу, окрім наріч африканського Магриба, колишньої арабської Іспанії, колишньої арабської Сицилії і жаргону Мальти, які дійсно складають одне близькоспоріднене ціле, включене ще й наріччя Єгипту, яке значно відрізняється від них» (Рибалкін, 2000).

Проте, під час опрацювання інформації, ми дізнались, що Ньольдеке вважає, що говір прибережного Оману, який входить до Східної групи, можна почути й у Занзібарі. Однак, (Кримський, 1905, с.130) цілком логічно засуджує класифікацію лише на дві групи, через те,що поділ діалектів арабської мови не є чітким та фіксованим, саме через такі нюанси. Тому, він пропонує дотримуватись поділу на чотири групи:

1) Аравійське наріччя,

2) Сирійське та Месопотамське наріччя.

3) Єгипетське наріччя.

4) Магрибське наріччя.

Шарбатов (1991, с. 252), запропонував наступну класифікацію арабських діалектів:

1. Східна група:

- Підгрупа центральної Аравії (Саудівський діалект);

- Підгрупа Східної Аравії (Діалекти Бахрейну, Кувейту, Катару, Об’єднаних

Арабських Еміратів);

- Підгрупа південної Аравії (Діалекти Північного Ємену , Південного Ємену, Оману);

- Іракський діалект;

- Сиро-палестинська підгрупа (Діалекти Сирії,Лівану, Йорданії, Палестини);

- Єгипетський та суданський;

2. Західна група:

- Діалекти Магрибу (Діалекти Тунісу, Лівії, Алжиру, Марокко, Мавританії.);

- Мальтійська мова;

- Мертві андалузький та сицилійський діалекти

Аналізуючи класифікацію Шарбатова, зрозуміло, що лінія поділу між діалектними групами не проходить по межі материків, як у Ньольдеке, а по території африканського материка. Отже розуміємо, що Єгипетський та Суданський діалекти та інших південних країн Африки відносяться до східної групи діалектів. Проте, необхідно зазначити теорія Кримського, яка поділяє діалекти на чотири групи, теж має своє місце і прибічників в сучасній науці. Американський арабіст-діалектолог Кіс Вестіг (Рибалкін, 2000)., надає наступну класифікацію арабських діалектів:

1. Західні діалекти:

а) Діалекти Магрибу;

б) Діалект Андалузії (мертвий);

2. Центральні діалекти:

а) Діалект Єгипту;

б) Діалект Судану;

3. Північні діалекти:

а) Діалекти країн Леванту (Сирія, Ліван, Палестина, Йорданія);

б) Діалект Іраку;

4. Південні діалекти:

а) Діалекти Аравії (Перська затока, Бахрейн, наждійський діалект, хіджазький,

Ємен)

б) периферійні діалекти (діалект центральної Азії, хузестанський діалект).

У «Семітських мовах та народах», «…А. Ю. Кримський послідовно розглядає кожну з чотирьох діалектних груп окремо, додаючи до них вичерпний анотований огляд літератури різними мовами з відповідних діалектів» (Рибалкін, 2000).

Виходячи з вищезазначеного, робимо висновок, що немає єдиного підходу до систематизації арабських діалектів. Також великою перепоною для досліджень є брак інформації для мовознавців. Наприклад, аравійські говори – це частина діалектів арабської мови, про яку Кримський надав меншу кількість ідей, через певний брак інформації. Він не підтримує ідею, що на території, де зародився Іслам і переважно використовувалась більш застаріла арабська – діалекти є дуже близькими до арабської літературної мови, та особисто з його ситуацій, коли йому доводилось розмовляти з мешканцями того регіону, він заявив, що в Сирії та Лівані розмовляють чистіше, простими словами – більш ближче до літературної арабської мови. Поділяючи думку згаданого арабіста, зазначимо, що достатньо лише відкрити будь-яке відео, на якому розмовляє араб з Сирії та Саудівської Аравії, і сирійця зрозуміти буде набагато легше, ніж людину з КСА.

Саме таким чином, зрозуміло, що діалекти арабської мови є дуже різносторонніми і це не тільки через їх розширення по різних територіях, а й через процеси,які виникають в середині мови. Саме через це деякі діалекти Аравійського півострова стали не схожими на літературну мову, яка зародилась саме тут. Але в деяких ситуаціях, діалекти Аравії відрізняються від літературної арабської мови не менш ніж діалекти віддалених країн арабського світу. (Рибалкін, 2000).

Разом з тим, важливо звернути увагу на брак інформації щодо цієї групи, через що підхід Шарбатова (Шарбатов,1991) виглядає більш детальним, що включає:

1) Підгрупа центральної Аравії (Саудівський діалект);

2) Підгрупа східної Аравії (Бахрейнський, кувейтський, катарський, еміратський діалекти);

3) Підгрупа південної Аравії (Північно-єменський, південно-єменський,

оманський).

Отже, нам імпонує є поділ за класифікацією А. Кримського. З приводу класифікації Кіса Вестіга, то в нього є південні діалекти, які вже він поділяє на аравійські та периферійні. Проте, на наш погляд, периферійні діалекти, тобто центральноазійський та хузестанський, є зайвими тут, через дві причини:

1) вони взагалі не підходять під класифікацію «Південні» через місцевість, у якій ними спілкуються;

2) вони мають велику кількість відмінностей, якщо їх порівнювати з діалектами Аравії.

Таким чином, вважаємо за доцільне об'єднати класифікацію Кримського та Шарбатова в єдину, що дозволило б більш комплексно і детально підійти до проблематики систематизації арабських діалектів.

Другу категорію, за Кримським складають з себе говори Сирії та Іраку. Поділ цієї категорії діалектів на підгрупи майже не викликає різних думок у мовознавців, тому Кримський, як і попередні мовознавці, вирішив поділити її на дві підгрупи:

1) Сирійсько-палестинська підгрупа.

2) Месопотамська підгрупа (іракський діалект).

Але зі статті В.С. Рибалкіна, яку він присвятив Кримському, нам відомо, що найбільшу частину складають матеріали про діалект Сирії, який мовознавець дуже добре опанував ще під час його відрядження 1896 – 1898 років. (Рибалкін,2000).

З приводу другої підгрупи, А. Кримський визнає (Кримський, 1905,с.134), що знає Іракський набагато гірше, ніж Сирійський, хоча різниця між ними не така вже й суттєва, щоб араб з Іраку не зрозумів араба з Сирії, навпаки, порозумітись дуже легко, хоч і з наявністю деяких перешкод.

Серед найпомітніших відмінностей між цими підгрупами діалектів мовознавець виділяє:

1) Вимову в Сирії звука ج як [ж], а не [дж], як у іракському діалекті.

2) Вимову звука ق як [’] (гамза), а не [ķ], як вимовляють в Месопотамії.

3) Використання в діалектах Леванту префікса ب у дієсловах теперішнього-

майбутнього часу.

4) вимову Іракцями короткого голосного [а] як [е], як у Іранців.

Додаючи до вище викладеного, зазначимо вживання сирійцями багатьох запозичень з італійської мови, а іракцями – турецьких та перських. Для ілюстрації всіх цих моментів, мовознавець Кримський надав багато прикладів, які він для більш легкого розуміння записує звичним нам алфавітом, та інколи додавав звуки з інших алфавітів. Але дуже цікавим фактом Месопотамії є те, що вона чи не мало взяла від арамейської мови, трохи від єврейсько-фінікійської, і щоб підтвердити це, А. Кримський наводить чимало прикладів. (Рибалкін,2000).

«Загалом, – підсумовує Кримський, – можна сказати, що до типу літературної арабської мови народна мова Сирії та Палестини наближається більше, аніж мова всіх інших арабських регіонів (не виключаючи Єгипту, який став тепер арабською Аттикою)» (Рибалкін,2000).

Висновки до розділу 1

У розділі було з’ясовано особливості походження та еволюції арабської мови. Визначено, що мова має значну кількість діалектів через велику територію арабського світу. Обмірковано причини виникнення арабських діалектів та констатовано їхні класифікаційні ознаки. Наведено приклади відмінностей не тільки у побуті, а й в лексиці діалектів стратегічних галузей. В результаті аналізу підходів до класифікації діалектів арабської мови запропоновано уніфікувати класифікацію шляхом поєднання ознак, виділених А. Кримським і Г. Шарбатовим, що дозволило б комплексно і детально підійти до проблематики систематизації арабських діалектів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДІАЛЕКТІВ АРАБСЬКОЇ МОВИ В РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

2.1. Характерні риси східної групи діалектів арабської мови

Визначення характерних рис східної групи діалектів арабської мови передбачає аналіз особливостей наступних діалектів:

- Підгрупа центральної Аравії (Саудівський діалект);
- Підгрупа Східної Аравії (Діалекти Бахрейну, Кувейту, Катару, Об'єднаних Арабських Еміратів);
- Підгрупа південної Аравії (Діалекти Північного Ємену, Південного Ємену, Оману);
- Іракський діалект;
- Сиро-палестинська підгрупа (Діалекти Сирії,Лівану, Йорданії, Палестини);
- Єгипетський та суданський;

В якості ключових складових для аналізу нами обрано фонетику, дієслова, лексику (окремі слова або фрази, які ми отримали від носіїв діалекту, або вивчили під час опрацювання певних джерел інформації).

В якості прикладу розглянемо підгрупу центральної Аравії (Саудівський діалект). Саудівський діалект арабської мови, також відомий як діалект Наджди (اللهجة النجدية), має багатогранну історію виникнення, яка тісно пов'язана з історією Саудівської Аравії та цього регіону,взагалом. Розквіт діалекту був сформований впливом різних факторів.(Paul Aarts, Carolien Roelants,2015).

Історія Наджду багата і відома в арабському світі. Цей регіон вважається колискою Саудівської Аравії та центром арабської культури та ісламу. У VII столітті, після прийняття ісламу, територія Наджду стала ключовим центром для багатьох ісламських династій та імперій.

У XIII столітті у регіоні виникла династія Ас-Сауд, яка поступово

розширювала свій вплив на прилеглі території. У XVIII столітті Мухаммад Аль-Сауд узяв під свій контроль більшу частину Наджду, заснувавши Саудівське державне утворення.(Mark West,1999). Саме у цей період саудівський діалект арабської мови розвивався під впливом культурних та історичних змін в регіоні. Він став сполучною ланкою між різними арабськими племенами, які мешкали у Наджді, і відображав мовні особливості цього регіону.

У XIX столітті Саудівське державне утворення пережило внутрішні кризи та конфлікти з іншими арабськими династіями та імперіями. Проте, це також був період, коли саудівський діалект став символом національної ідентичності та об'єднання для багатьох арабів у регіоні.

Сьогодні саудівський діалект залишається одним з найважливіших діалектів арабської мови, який відображає багату історію та культурну спадщину Наджду та Саудівської Аравії. (Hugh Kendal,2007,c.78).

Щодо фонетики, Саудівський діалект вважається бедуїнським діалектом, який відрізняється декількома фонетичними характеристиками:

1) Вимова міжзубних приголосних - **(ث، ذ، ظ).**

2) Викидання літери ض і заміна її літерою ظ, наприклад: « ضعيف» ← «ظعيف»».

3) Звукова вимова літери ق часто інвертується [ه/گ],

наприклад «**گلم**» ← «**قلم**».

4) Відмова від Гамзи, як і в багатьох діалектах арабської мови,

наприклад: «**مية**» ← «**مئة**».

5) Вимова кінцевого الهاء та зв’язаного приголосного والتاء,

наприклад: «**مدرسَهْ**» ← «**مدرسة**». (Faruk Abu-Chacra,2007).

Дієслова можуть мати трохи інше звучання, враховуючи фонетичні відмінності у вимові носіїв діалекту, які ми надали вище. Дієслова мають іншу систему відмінювання, тобто в діалекті це тільки 8, а в літературній мові в нас є аж 12. Саме через неактуальність використання великої кількості цих займенників – в діалекті не знайшли собі місця для використання певні форми відмінювання дієслів.

Також хочемо зауважити те, що дієслова можуть використовуватись з іншими значеннями та замінювати одне одного, залежно від району, або міста. (Karin C. Ryding, 2005).

Щодо лексики діалекту, то структура речення в арабському діалекті Наджду може мати наступний порядок слів: дієслово, підмет, присудок. Проте, де-інколи виникають деякі відмінності, але це, зазвичай, зустрічається частіше у мові вулиць. Прикладом цього може бути арабські слова, що вживають знайомі араби з Аравії, які і є носіями досліджуваного діалекту (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Приклади східного діалекту

Арабська літературна мова	Діалект наджду	Розмовна українська мова
جميل جداً	كثير جميل	Гарно дуже
السلام عليكم	سلام علاكم	Мир вам! (Вітання)
ما اسمُكَ/ما اسمُكِ؟	وشلونك؟/وشلونتس؟	Як твої справи?
ما اسمُكَ/ما اسمُكِ؟	وشلونك؟/وشلونتس؟	Як твої справи?
أنا بخير	بخير يا مال الخير	Все добре
كيف حالُكَ/كيف حالُكِ	وش اسمك؟/وش اسمتس؟	Як тебе звати? (ч/ж)
سيارة	موتر	Автомобіль
استمع	ابك	Послухай
اسكت	تلايط	Замовчи
ليمون	جِحْ	Лимон

Джерело: сформовано автором

Необхідно звернути увагу до того, що варіанти першого слова, які ми надали у другому и третьому стовпчиках НЕ є граматично правильними, вони вживаються тільки у побуті (розмовній мові її носіїв). Тому, саме цей варіант «Гарно, дуже» є дзеркальним перекладом фрази з діалекту наджду, бо ми враховуємо граматично правильний порядок слів у мовах, який може порушуватись у діалектах. (Clive Holes, 2009).

Таким чином, аналізуючи надану інформацію у табл. 2.1, бачимо різні відмінності в самих словах чи їх написанні. Щодо слів, то має дуже легке пояснення, бо завжди в кожному діалекті наявні ті чи інші слова,які не використовуються в літературній мові, чи ці слова були запозичені з іноземних мов,по типу слова «موتر»-автомобіль,хоча арабська мова свій достатньо відомий усім варіант «سيارة». Навіть в цих ситуаціях араб з іншої країни може мати певні проблеми під час розуміння інформації, хоча не будемо забувати той факт,що контекст йому завжди допоможе. (Clive Holes, 2009). Щодо способу написання деяких слів, то тут проблема вже більш глибока, але не є достатньо опрацьованою навіть мовознавцями арабських країн.

У попередньому розділі з'ясовано, що існує кілька можливих причин, чому в діалектах арабської мови можуть виникати відмінності у написанні порівняно з літературною мовою:

1. Фонетичні відмінності (діалекти арабської мови можуть мати відмінності у вимові порівняно з літературною мовою. Такі відмінності можуть вплинути на те, як слова та фрази записуються в письмі. Наприклад, звуки можуть бути скорочені або змінені, що може призвести до відмінностей у написанні).

2. Історичні впливи (деякі діалекти можуть мати історичні впливи від інших мов чи культур, які призвели до розвитку власної унікальної орфографії. Наприклад, коли арабська мова взаємодіяла з іншими мовами або культурами, вона може позичати або адаптувати певні писемні форми для відображення мовлення в цих регіональних діалектах).

3. Соціокультурні фактори (соціокультурні чинники, такі як взаємодія з іншими етнічними групами або внутрішні культурні впливи, також можуть вплинути на орфографію діалектів. Наприклад, у зв'язку з міграцією або торгівлею, можуть виникати нові форми писемності або варіанти написання, що відображають взаємодію з іншими культурами).

Дослідивши діалект Наджди (اللهجة النجدية), перейдемо до представника Сиро-палестинської підгрупи, Східної групи діалектів – Сирійський діалект.

Як відомо, Сирійський діалект є одним з численних діалектів арабської мови, як і більшість інших арабських діалектів, має свої відмінності від стандартної

літературної арабської мови. І якщо працюючи з інформацію щодо попереднього діалекту (Наджди), ми з'ясували, що велику роль його поширенні зіграла династія Аль-Сауд, то з Сирійським діалектом виникла більш цікава картина.

Вивчаючи (Hugh Kendal, 2007), було з'ясовано, що на розвиток і виникнення цього діалекту мало вплив три наступні чинники:

1. Попередньо-ісламський період (перші населені пункти на території сучасної Сирії були засновані ще в давні часи. Перед завоюванням арабами в VII столітті, на території Сирії вживалися різні мови, такі як грецька та арамейська, які також мали вплив на формування мовних особливостей регіону).

2. Завоювання арабами (після завоювання арабами Сирії у VII столітті арабська мова почала втілюватися в різних регіонах країни. Виникали регіональні варіації арабської мови, через вплив раніше пануючих у регіоні мов, який мав свої особливості відповідно до регіональних, етнічних та культурних факторів).

3. Історичні впливи (різні імперії та держави, які правили Сирією в різні історичні періоди, такі як Омейядська та Аббасидська династії, Османська імперія та інші, також впливали на культуру країни та мовну ситуацію та формування сирійського діалекту).

Отже, сирійський діалект виник в результаті взаємодії різних мовних, культурних та історичних чинників, що склалися на території сучасної Сирії протягом тисячоліть.

Щодо фонетики, констатуємо наступні риси:

1) Приглушені глухі звуки, прикладом для цього може бути літера [каф] – ق, яка дуже часто приглушується і звучить як [а]. (Martin H. Mosters,1999).
2) Оголос «Фатха», в деяких словах звучить як [е], прикладом цього може бути слово «Школа» – «مَدْرَسَة», якщо роздивитись оголоси над літерами, то побачивши літеру «Сін», помітно оголос «Фатха» і звучатиме це слово як – [мадраса], але сирійський діалект вніс свою зміну, Сирійці скажуть – [мадрасе]. (Clive Holes,2009).
3) Випадіння оголосів, мається на увазі той момент, коли оголос у слові замінюється сукуном. Наприклад, візьмемо дієслово «Зачиняти» – «سكّر», в

відмінюванні дієслова в теперішньо -майбутньому часі, в особі Ти (ч) можливо помітити випадіння, «بْسكّر»، якщо в літературній мові над літерою ت буде стояти оголос «дамма», то в сирійському діалекті буде сукун. (Martin H. Mosters,1999).

Сирійці мають дуже цікаву ситуацію під час відмінювання дієслова у теперішньо-майбутньому часі. Вище, у прикладі зі словом «зачиняти» «بْسكّر»، ми можемо побачити літеру «ب» на початку слова, вона вказує на «постійність», наприклад: «Кожен день я йду до школи» - «كل يوم انا باروح للمدرسة», дуже схоже Present simple в англійській мові. Але якщо потрібно сказати «Я зараз йду до школи», тоді літера «ب» не використовується, замість неї окремо перед словом пишуть частинку «عم», виглядатиме це наступним чином: «انا عم اروح للمدرسة» . (Martin H. Mosters,1999). Отже, помічено дуже цікаву структуру у сирійському діалекті. Зазначимо, що було б дуже добре мати щось схоже в арабській мові для підкреслення подій які відбуваються постійно.

Сирійський діалект містить ряд запозичень лексики з різних мов через історію мультикультуралізму та іноземний вплив країни (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Приклади сирійського діалекту

Сирійський діалект арабської мови	Арабська літературна мова	Українська мова (переклад)
شبّاك	نافذة	Вікно
شنتة	حقيبة	Сумка
سكّر	غلق	Зачиняти (дієслово)
دوّر	بحث عن	Знаходити,шукати(дієслово)

Джерело: сформовано автором на основі (Faruk Abu-Chacra.2015.)

Підсумовуючи, зазначимо, що через мультикультурну історію Сирії та іноземні впливи сирійський діалект демонструє запозичення з турецької, курдської, вірменської, сирійської, англійської, французької та перської мов.

2.2. Специфіка західної групи діалектів арабської мови

Західна група арабських діалектів, яку часто називають магрибською або магрибською, охоплює різновиди, якими розмовляють у регіоні Магрибу в Північній Африці, включаючи Марокко, Алжир, Туніс, Лівію, Мавританію та Західну Сахару. Отже, до Західної групи входять діалекти Магрибу (діалекти Тунісу, Лівії, Алжиру, Марокко, Мавританії); мальтійська мова; мертві андалузький та сицилійський діалекти.

Можна сказати, що ведучими діалектами Західної групи є діалект Тунісу та Королівства Марокко. Це пояснюється тим, що туніський діалект набагато легше дослідити через відкритість країни, велику роль цієї країни в туризмі та мистецтві, зокрема, музики та кінематографу, якщо ми порівняємо це з більш закритим та консервативним Алжиром. Щодо Марокко, то цей діалект також є достатньо популярним серед любителів арабської музики, а також його набагато легше зустріти, ніж Алжирський чи Лівійський діалекти.

Розглянемо туніський діалект арабської мови. Відкриваючи історію Тунісу, ми можемо розуміти, наскільки унікальною вона є: на тій землі існувало декілька імперій, а отже, свій відбиток там залишили й різні мови. І якщо є цікавим різноманіття в сирійському діалекті, то в туніському картина цікавіша, бо до початку арабського панування у тому регіоні там побували різні мови,але й арабська не була там останньою,після неї там були й інші. І серед мов, які наклали свій відбиток на арабську, виділяють наступні: Берберські мови (мови корінного народу Північної Африки, відомого також як Амазіги), Французька, Італійська, Османська мова. Але сьогодні, переважно ми можемо зустріти в Тунісі тільки Арабську та Французьку мови, навіть сам діалект Тунісу має французькі слова, серед яких можна почути ще й слова мови амазигів. (Kenneth Perkins, 2014).

Переходячи до фонетики цього діалекту, можна зазначити, що фонетика цього діалекту характеризується правильною вимовою більшості арабських літер (наприклад, літра каф «ق», хоча в деяких регіонах вона вимовляється як єгипетська літера, особливо на північному заході). Існує виняток із правила правильної

вимови, яким є «джим», що зазвичай вимовляється як «зай», коли перед ним або після нього стоїть «зай», щоб полегшити слово, наприклад, у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Приклади заміни звуків літературної у діалекті Тунісу на письмі

Туніський діалект	Арабська літературна мова	Українська мова (переклад)
ززّار	جزّار	М'ясник
زُوزْ	زَوْجْ	Супруг/чоловік

Джерело: Muhammad Mustafa Ahmed, 2003.

Дивлячись на надані приклади, спостерігається заміна першої літери, саме це є одним з нюансів туніського діалекту, які можна почути,або побачити у побутовому письмі. Додамо, що вимова діалекту відрізняється й в оголосах літер, наприклад, заміна першого у слові оголосу на сукун (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Приклади випадіння оголосів у діалекті Тунісу

Туніський діалект	Арабська літературна мова	Українська мова (переклад)
غْنِيْ	غَنِيٌّ	Багатий
فْقِيرْ	فَقِيرْ	Бідний
كْبِيرْ	كَبِيرْ	Великий

Джерело: Сформовано автором на основі (Nagila Hassan, 2015.)

Щодо дієслів в діалекті Тунісу, то спочатку необхідно обов’язково зазначити, вони більш відрізняються від літературних, ніж в діалектах східної групи. (Nagila Hassan, 2015). Відомо, що в туніському діалекті також з’являється оголос «сукун» у дієсловах (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Випадіння оголосів під час відмінювання дієслів у діалекті Тунісу

Туніський діалект	Арабська літературна	Українська мова

	мова	(переклад)
انا كُتِبْتُ	انا كَتَبْتُ	Я писав
هو كُتِبْ	هو كَتَبَ	Він писав
احنا بْشْ نِكْتِب	سوف نَكْتُبُ	Ми будемо писати

Джерело: Сформовано автором на основі (Nagila Hassan, 2015.)

Звернімо увагу на останній рядок у стовпчику «Туніський діалект», де спостерігається «**احنا**» - це є діалектим варіантом написання «نحن», а частика «**بْشْ**» перед дієсловом – є варіантом літературного «**سوف**». Неможливо не зазначити найголовнішу особливість в особах «Я» та «Ми». В туніському діалекті їх відмінювання повністю однакове, літературний варіант не використовується взагалі, а розуміється значення сказаного завжди за контекстом. (Lamine Ben Mbarek, 2018).

Щодо відмінювання дієслів у негативному часі, то маємо частички «**ما**» та «**شْ**», які додаються до них перед словом та вкінці слова (табл. 2.6).

Щодо негативного минулого часу, то там все з цими часточками все абсолютно ідентично, окрім того, що дієслово відмінюється за правилами свого часу. (Lamine Ben Mbarek, 2018). Якщо необхідно використати негативний у майбутньому,то між часточкую «**ما**» та дієсловом з'явиться вже відома часточка,яка означає дію у майбутньому - «**بْشْ**». І виглядатиме це ось так : «**ما بْشْ نِكْتِبْشْ**» - «Я не буду писати».

Таблиця 2.6

Приклади відмінювання дієслів у теперішньо-майбутньому часі в діалекті Тунісу

Теперішньо-майбутній час		
Туніський діалект	Арабська літературна мова	Українська мова (переклад)
ما نِكْتِبْشْ	لا اكْتُبُ	Я не пишу
انت ما تِكْتِبْش	انت لا تَكْتُبُ	Ти (ч) не пишеш
انتي ما تِكْتِبيش	انتِ لا تَكْتُبينَ	Ти (ж) не пишеш
ما يكْتِبْشْ	هو لا يكْتُبُ	Він не пише.

Джерело: Сформовано автором на основі (Nagila Hassan, 2015.)

Щодо лексики діалекту, лексика дуже розбавлена французькими словами та де інколи берберськими (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Порівняння слів в арабській літературній мові і в діалекті Тунісу

Туніський діалект	Арабська літературна мова	Українська мова (переклад)
بِيسِيكْلاتْ	**دراجة هوائية**	Велосипед
كَرْهْبَه	**سيارة**	Авто
بْنِينْ	**لذيذ**	Смачний
بْرِيكِيًّا	**ولاعة**	Запальничка
سِيقَارُو	**سيجارة**	Сигарета

Джерело: Сформовано автором на основі (Lamine Ben Mbarek, 2018).

Марокканський арабський діалект відомий також як «Даріджа» «الدارجة المغربية», є ключовим елементом культурної спадщини та мовної ідентичності Марокко. Цей діалект має багату історію та унікальні характеристики, що відображають багату культурну спадщину країни та її соціолінгвістичну різноманітність. Ознайомлюючись з його історією, з'ясували, що на його появу та дуже далеку структуру від діалектів Сходу мало вплив декілька факторів:

1) Корінним населенням того регіону, і взагалі, Північної Африки є народ, відомий як Бербери,або Амазіги. Цей народ поділявся на багато племен, а їх вплив берберських елементів також справив значний вплив формування марокканського діалекту, включаючи лексику, фонетику і граматику. (Susan Gilson Miller, 2012).

2) Також з історії є загальновідомою інформацією,що під впливом французького та іспанського колоніального панування (XIX - XX століття) марокканський діалект збагатився французькими та іспанськими словами та виразами, що також вплинуло на його розвиток та зміну. (Susan Gilson Miller, 2012).

3) Територіальне розташування цієї країни є дуже далеким від Саудії, де і зародилась арабська мова. І як відомо, чим більше відстань-тим більше щось буде

інакшим між точками на мапі. А дивлячись на мапу, можна побачити,що Марокко є крайньою точкою на мапі. (Susan Gilson Miller, 2012).

Щодо фонетики цього Даріджи, то у арабів з країн сходу виникає дуже багато питань, але ці питання не будуть важкими для арабістів,тому досліджено наступне:

1) У північних та східних регіонах країни вимовляється гамза, переважно як у літературній мові. Але, на Заході,чи більш південних районах – вона може вимовлятись як літера Аліф, або взагалі залишитись проігнорованою у вимові. (Richard Slade Harrell,1965).

2) Літера «та» «التاء» вимовляється не усіма марокканцями,а літера «الثاء» повністю ідентична літері «التاء» у вимові. (Richard Slade Harrell,1965).

3) Щодо літери Джим,то вона вимовляється повністю так само як і в Єгипті, "گ". (Richard Slade Harrell,1965).

Граматика діалекту Тунісу та Діалекту Марокко дуже співпадає у багатьох аспектах, проте є певна різниця у словах, які використовуються у мові. Під час аналізу виникло питання, чому в цих діалектах додається літера «الشين» , якщо є необхідність виявити заперечення, відповіддю на це знову є історія. Це пов’язано з великою мовною спадщиною, яку ці народи успадкували від держави Андалусія, яку андалузці понесли з собою після падіння Королівства Гранада та їх масового виїзду та поселення в густонаселених містах Північної Африки з «Танжер» на заході до «Олександрії» на сході.

Схоже, що слово «щось» - «شيء» широко використовувалося в минулому в розмовній мові, особливо в Андалусії. Це слово також мало наукове значення, оскільки його абревіатура «sh»-«ش» використовувалася в математиці та алгебрі. Те, що зараз використовується в рівняннях, походить від літери «sh» «ش», скорочення від «щось», яку мусульманські математики вважали невідомою змінною, оскільки європейці використовували грецькі літери як математичні символи, найважливішим з яких є символ x, що позначає букву «sh». (Lonely Planet,1991). Але відрізнилось у цьому діалекті те, що питальна частка відрізняється від діалекту Тунісу. Носії діалекту Тунісу в 99% країни використовують питально частку «що?» - «شنو»,але в Марокко вона інша - «أَشْ / آشْ», граматично вона відбулась через

скорочення фрази «أيّ شَيء؟».

Розглянемо приклади цього діалекту (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Порівняння лексики діалекту Марокко та арабської літературної мови

Мароканський діалект	Арабська літературна мова	Українська мова (переклад)
بشكليط	**دراجة هوائية**	Велосипед
طُموبيلة/طُموبيلة	**سيارة**	Авто
بنان/بنين	**لذيذ**	Смачний
بريكة	**ولاعة**	Запальничка
كمى/الجوانة	**سيجارة**	Сигарета

Джерело: Сформовано автором на основі (Lonely Planet, 1991.)

Узагальнюючи, зазначимо, що західна група арабських діалектів демонструє кілька унікальних характеристик, які відрізняють її від інших арабських варіантів, а саме: люди, які розмовляють магрибською арабською, зазвичай розуміють один одного, особливо якщо вони з сусідніх країн, однак не завжди вірно зворотне: носії єгипетської, левантійської чи арабської мови Перської затоки можуть важко зрозуміти арабську мову Магрибу; магрибська арабська мова має власний унікальний словниковий запас, який відрізняє її від інших діалектів; магрибська арабська демонструє чіткі особливості вимови, зазнала фонологічних змін, таких як злиття коротких голосних /a/ та /i/ в /ə/, який потім видаляється в ненаголошених складах; демонструє граматичні відмінності від інших діалектів.

2.3. Сучасний стан та особливості використання діалектів арабської мови в різних країнах

Стан та особливості використання діалектів арабської мови в різних країнах відображають багатство культурного та лінгвістичного спадку арабського світу. Арабська мова відома своєю різноманітністю діалектів, які виникали внаслідок історичних, географічних, соціокультурних та інших факторів.

Згідно з (Monica M. Quitan, 2022; Faruk Abu-Chacra, 2015), особливостями використання діалектів арабської мови в різних країнах арабського світу є наступні.

1. Регіональні відмінності.

У різних країнах арабського світу існує велика кількість діалектів, що часто відрізняються лексикою, вимовою та граматикою, чому було присвячено попередні підрозділи. Діалекти дуже сильно різняться у граматиці, словах. Наприклад, в діалектах східної групи було виявлено,що негативний стан (заперечення) пишеться без усяких додаткових закінчень,які додаються до дієслів у західній групі діалектів,в східній це лише заперечна часточка перед самим дієсловом. Такі ж самі відмінності наявні і в лексиці цих діалектів, якщо араби з країн східної групи можуть розуміти один одного легко, або з маленькими перешкодами,то арабів з регіону Північної Африки зрозуміти, на жаль, дуже важко. Через великий вплив амазигської та інших мов. Навіть самі араби де-інколи кажуть на діалекти західної мови наступним чином:اللغة التونسية ,або اللغة المغربية. Це зумовлено тим, що ці діалекти є дуже важками на слух, та читання через велику кількість слів. Виникає теж саме,коли людина чує незнайому їй мову. Саме через цю причину серед арабів і пішов вислів «Туніська мова чи Марокканська мова», а не діалект.

2. Офіційне використання.

Як зазначалося вище, діалект є мовою вулиць, тому не може бути офіційною мовою. Шкільні підручники, газети, рішення судів, юридичні документи, ділові папери, певні матеріли та технічні пояснення і завдання до договорів під час їх виконання певними структурами,міністерствами, організаціями – це все видається офіційною арабською мовою саме через офіційний статус цих речей. І ніякий вплив жодна країна мати не може, будь то далеке Королівство Марокко, чи Сирійська Арабська Республіка, чи Королівство Саудівська Аравія.

3. Медіа та розваги.

Не усі медіа чи розваги будуть транслюватись / видавитись арабською літературною мовою. Тому необхідно розуміти, що той же самий випуск новин може бути трансльований на телебаченні діалектом, або якийсь журналіст може

розмовляти на діалекті під час прямого включення з місця якихось екстремальних подій. Але якщо звернути увагу на сферу інтернету і розваг, буде дуже помітна велика кількість пісень саме на діалекті (яскравим прикладом цього є Єгипет, Марокко) або такі музичні виконавці як Саад Ламджарред (Марокко) або Ширін (Єгипет). Також в араб-неті розповсюджена велика кількість «мемів» саме арабським діалектом, а якщо відкрити коментарі, то усе буде виключно на діалекті.

4. Сфери стратегічного значення.

Мова про сфери, що мають велику роль в існуванні тієї чи іншої держави, тому процеси організації та контролю їх робіт супроводжуються документацією та коментарями офіційною мовою. Інакше, військові під час переговорів чи сумісних навчань можуть зіткнутися з проблемами порозуміння через мовні бар'єри. Мова про військових арабських країн, тому потреба перекладача повинна відпадати за логічних причин. Але перешкоду розумінню роблять саме діалекти, бо той же самий вид зброї може мати свою окрему назву в різних країнах,бо це такі ж самі слова,як ми надавали в попередньому підрозділі,тому вони можуть також само відрізнятись один від одного, країною від країни. А коли мова йде про більш глибокі теми військової справи, які вирішують командири – проблеми можуть мати великі наслідки. Через цю проблему діалект не має великої поваги та значного запиту серед військових арабських країн під час їх співпраці. Можливо, вони можуть спілкуватись на діалекті, якщо їх країни розташовані поруч – знаходяться у одній групі діалектів. Але це вже є сугубо людським фактором.

Виникає питання: чи є майбутнє в діалектів? Очевидно, що мова постійно розвивається, а діалекти мови, особливо арабської, розвиваються ще швидше та цікавіше. У мові постійно виникає щось нове. Наприклад, хтось один починає казати якесь скорочення фрази у відео, а з часом це скорочення вживає вже пів країни через його зручність. Араби нейтрально відносяться до діалектів, а в побутовій розмові з арабом взагалі жартують, що людина, яка спілкується літературною мовою – речник з випуску новин по телебаченню.

Таким чином, виходячи з вище викладеного, а також (pocketcultures.com, 2009), робимо висновок, що арабські діалекти постійно розвиваються, і їхнє

майбутнє багатообіцяюче. Арабська мова є третьою за поширеністю офіційною мовою у світі після англійської та французької, і вона є літургійною мовою понад 1,9 мільярда мусульман. Також це четверта найбільш використовувана мова в Інтернеті за кількістю користувачів. На діалекти арабської мови впливає безліч різних мов, якими розмовляють у регіонах, де вона використовується, що пояснює, чому арабська сьогодні має так багато діалектів.

Майбутнє арабської мови в усіх її формах виглядає світлим завдяки збільшенню доступу до Інтернету в арабському світі, розвитку панарабських медіа та розквіту арабської блогосфери.

Висновки до розділу 2

Другий розділ присвячено аналізу діалектів арабської мови в різних країнах світу. З'ясовано, що факторами виникнення відмінностей між літературною мовою і діалектами є історичні впливи та група соціокультурних факторів. На основі аналізу фонетики, лексики і дієслів саудівського діалекту арабської мови визначено характерні риси східної групи діалектів арабської мови, серед яких фонетичні і морфологічні відмінності. Досліджено особливості діалектів західної групи діалектів арабської мови. Розглянуто діалекти Марокко та Тунісу. Визначено, що арабська мова в цих країнах підверглась впливу мов берберських (амазигських племен), які мешкали на території цих країн. Тобто вона асимілювала їх, а потім підпала під вплив французької та італійської мов.

Досліджено стан сучасної арабської мови, зроблено висновок про її популярність у світі і виявлено тенденції до розвитку. Визначено сфери життя, в яких переважає літературна мова або її діалект.

ВИСНОВКИ

У роботі визначено специфіку діалектів арабської мови, які використовуються на територіях інших держав арабського світу. За результатами дослідження ми дійшли наступних висновків.

1. В процесі з'ясування особливостей походження та еволюції арабської мови визначено, що вона охоплює дуже великий проміжок історії та зі статусу мови племен розвинулася до мови світового рівня, пройшовши декілька етапів свого розвитку і ставши дуже різноманітною. З появою Ісламу та початком арабських завоювань арабська мова стала новою рідною мовою для народів, які входили до новостворюваної держави. Прослідковується суттєва різниця арабської мови тих часів в порівнянні з сучасною: в давнину вона навіть не мала крапок над літерами, але поступово стала такою, якою ми можемо побачити у священному Корані. Дві мовні школи, засновані на землях Месопотамії свідчать, що арабська мова мала велику кількість нових мовців через релігійні причини.

2. Розкрито зміст поняття «діалект» та визначено, що арабська мова має значну кількість діалектів через велику територію арабського світу. Висвітлено причини виникнення арабських діалектів та констатовано їхні класифікаційні ознаки. Наведено приклади відмінностей діалектів різних сфер життя. На основі аналізу підходів до класифікації діалектів арабської мови запропоновано уніфікувати класифікацію шляхом поєднання ознак, виділених А. Кримським і Г. Шарбатовим, що дозволить більш комплексно і детально підійти до проблематики систематизації арабських діалектів.

3. Розглянуто групи арабських діалектів, серед яких детально проаналізовано граматику, вимову, історію, лексику діалектів Наджди та Сирійський у Східній групі. Встановлено, що ці діалекти не сильно відрізняються від літературної мови. Для аналізу діалектів західної було обрано Туніський та Марокканський, що дозволило зробити висновок про суттєву різницю їхньої граматики, вимови і лексики від літературної мови, та обґрунтовано причини.

4. Досліджено стан сучасної арабської мови, зроблено висновок про її

популярність у світі, адже арабська мова є третьою за поширеністю офіційною мовою у світі після англійської та французької, і вона є літургійною мовою понад 1,9 мільярда мусульман. Арабська мова є п’ятою за кількістю розмовних мов у світі, її офіційною мовою вважають 28 країн. Це також четверта найбільш використовувана мова в Інтернеті за кількістю користувачів. Визначено, що арабські діалекти постійно розвиваються, тому що на них впливає безліч різних мов, якими розмовляють у регіонах, де вона використовується. Визначено сфери життя, в яких переважає літературна мова або її діалект. Зроблено висновок про позитивні тенденції розвитку арабської мови через збільшення доступу до Інтернету в арабському світі, розвитку медіа та розквіту арабської блогосфери.

ملخص/ АНОТАЦІЯ

تحدثنا في هذا العمل عن تاريخ اللغة العربية. ويتحدث أيضًا عن فترات تطور اللغة وظهور اللهجات فيها، ويتم دراسة تصنيف اللهجات إلى مجموعات، ويتم اختيار المجموعة المناسبة لنا لدراسة لهجاتها. تمت دراسة لهجات مجموعتين. وفي المجموعة الشرقية تعرفنا على اللهجة العربية في سوريا واللهجة النجدية (المملكة العربية السعودية). وفي المجموعة الغربية تعرفنا على لهجات تونس والمغرب. وقمنا أثناء دراسة اللهجات بمقارنتها باللغة الأدبية العربية، لأنه كان لا بد من إيجاد الاختلافات. وأيضاً تم في هذا العمل دراسة حالة اللغة العربية في العصر الحديث.

ويتناول العمل اللهجات المختلفة للغة العربية المستخدمة في مختلف البلدان، فضلاً عن خصائصها وعلاقتها بالتاريخ والثقافة والمجتمع. إن دراسة لهجات اللغة العربية في بلدان أخرى تفتح مجالاً واسعاً من الفرص لفهم تنوع وتعقيد مجتمع اللغة العربية وتساعد على تعميق قدرتنا على التواصل وإدراك تنوع أشكال اللغة.

الغرض من الدورة هو تحديد خصوصيات لهجات اللغة العربية المستخدمة في أراضي الدول الأخرى في العالم العربي.

لتحقيق الهدف المحدد، ينص العمل على حل المهام التالية:

-التعرف على خصوصيات نشأة اللغة العربية وتطورها؛

-الكشف عن المحتوى وبيان ميزات تصنيف اللهجات العربية؛

-تحديد السمات المميزة لمجموعة اللهجات الشرقية للغة العربية؛

-تحديد خصوصية مجموعة اللهجات الغربية للغة العربية؛

-دراسة الوضع الراهن وخصائص استخدام لهجات اللغة العربية في مختلف البلدان.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Aarts P. & Roelants, C. (2015). *Saudi Arabia: A Kingdom in Peril* . Hurt & Company, London

Abu-Chacra, F. (2007). *Arabic: An Essential Grammar*. Routledge.

Abu-Chacra, F. (2015) *The Arabic Language Today.* University of Helsinki.

Ben Mbarek L. 2018. *Tunisian Arabic-English Dictionary*. University of Tunisia.

Britannica.com (n.d). *Arabic language*. https://www.britannica.com/topic/Arabic-language

CJ Robin. (2010). *The Development of Arabic as a Written Language* . Archaeopress.

Harrell, R.S. (1965). *A Basic Course in Moroccan Arabic*. Georgetown University Press.

Hassan, N. (2015). *A Tunisian Arabic Learner's Guide.* Wikimedia Foundation.

Holes, C. (2009) . *Najdi Arabic: Central Arabian*. Queen Margaret University.

Holes, C. (2009). *A Reference Grammar of Najdi Arabic.* Taif University

Kendal, H. (2007). *The Great Arab Conquests: How the Spread of Islam Changed the World We Live In.* Da Capo Press.

Lonely Planet. (1991). *Moroccan Arabic Phrasebook* . Lonely Planet.

Miller, S.G. (2012). *A History of Modern Morocco*. Cambridge University .

Mosters, M. H. (1999). *Syrian Colloquial Arabic, a Functional Course* . Lille University.

Mustafa Ahmed, M. (2003). *Lexical and Structural Etymology of Tunisian Arabic: A Comparative Study with Arabic Dialects* . University Of Carthage Tunisia.

Payind A. & McClimans, M. (2016). *Keys to understanding the Middle East*. The Ohio State University.

Perkins, K. (2004). *A History of Modern Tunisia*. New York : Cambridge University Press.

Perkins, K.(2014). *Tunisia: From Carthage to the Arab Spring* . Cambridge University Press.

Pocketcultures.com. (2009). *What Future Arabic dialects?* https://pocketcultures.com/2009/12/14/what-future-for-arabic-dialects/

Potter, P. (2009). *North Africa: A History from Antiquity to the Present.* University Press of Florida.

Quitan, M. M. (2022). *The Arab World Today* . Self-Piblisher.

Rogan, E. (2009). *The Arabs: A History* . St. Antony's college.

Ryding, K. C. (2005). *A Reference Grammar of Modern Standard Arabic.* Cambridge University Press.

Stowasser, K. (1964). *Syrian Arabic-English Dictionary*. Georgetown University Press.

Unesco.org. (n.d). *Did you know? The Evolution of the Arabic language in the Silk Roads*. https://en.unesco.org/silkroad/content/did-you-know-evolution-arabic-language-silk-roads

West, M. (1999). *Saudi Arabia: The Coming Storm*. M.E. Sharpe.

Енциклопедія сучасної України: діалект. (2007). https://esu.com.ua/article-24450. Інститут енциклопедичних досліджень НАН України

Звегінців В. А. (1958). *Історія арабського мовознавства.*

Кримський А.Ю. (1905). *Семітські мови та народ.*

Рибалкін С.В (2000). *Арабська Лінгвістична традиція:витоки, творці, концепції.* Київ,Україна.